

где можно было бы применять новации современно-го образования, экспериментировать и творить.

Ключевые слова: инновационное развитие, образовательная среда, успешный ученик.

Svetlana OSTAPENKO, Natalya STEPANOVA
Lyceum as an environment of individual development

The purpose of the article is to describe the main idea of the important pedagogical problem – the way the

lyceum educational environment can perform as the basis for successful individual development. Realization of this task is possible if we summarize some of the factors: constructive management, the team of strong motivated associates – teachers, students, parents, community members – as well as local conditions, where it is possible to use new methods and technologies of the modern education, to experiment and create.

Keywords: educational environment, pedagogical experiment, innovation development, successful student.

Пізнання, Становлення, Успіх: нове обличчя сучасної школи



Олександр ЯРОШ,

директор Жашківської спеціалізованої школи №1 з поглибленим вивченням окремих предметів Жашківської районної ради Черкаської області

Найхарактерніша риса способу життя людини у XXI столітті – це динамізм, що зумовлює мінливість. Нині і окремим людям, і суспільству в цілому, щоб залишатися ефективним і успішним, треба постійно змінюватися, розвиватися і оновлюватися. Тому потрібно виховувати особистість, здатну сприймати мінливість сучасного світу як норму [5, с. 105]. Сучасне суспільство змінюється досить швидко, важко спрогнозувати навіть найближче майбутнє. У суспільстві знань, які також динамічно змінюються, неможливо передбачити, що знадобиться дитині в її повсякденному житті, а що – ні.

Сьогодні, як ніколи, гостро постала проблема осмислення нової освітньої філософії, яка орієнтує на пізнання людської душі, її життєвого потенціалу. У цьому контексті важливого значення набуває модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтація змісту освіти на цілі сталого розвитку, формування здоров'язбережувального середовища, екологізація освіти, валеологічна культура учасників навчально-виховного процесу; розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті; підвищення якості освіти на інноваційній основі. На нашу думку, це спонукає сучасний заклад освіти відмовитися від неефективних форм і методів навчання, прагнути оновлення змісту навчального матеріалу, адаптуватися до нового замовлення на освіту, дбати про власний імідж.

З огляду на це, у Жашківській спеціалізованій школі №1 першочерговим завданням є не накопичення дитиною інформації, а розвиток мислення, вміння аналізувати ситуацію, планувати результати, самостійно здобувати й переробляти інформацію, перетворювати знання на інструмент пізнання інших видів діяльності, вміння конструктивно взаємодіяти з іншими, *тобто провідним стає компетентнісно орієнтований підхід*. Одним із головних аспектів такого навчання є створення умов для реалізації кожним учнем *власної*

освітньої траєкторії, зумовленої його навчальними можливостями, інтересами, задатками та здібностями [4, с. 8].

Тому ідея нашого навчального закладу – творення школи успішної особистості, що сприяє розкриттю інтелектуального потенціалу, формуванню ключових компетентностей, загальнолюдських цінностей, почуття національної і власної гідності.

Школа – це життя, окрема країна в країні, де живуть, активно творять, працюють, мріють, реалізують себе учні та педагоги. Колектив Жашківської спеціалізованої школи №1 працює над створенням комфортного та пізнавального середовища, зорієнтованого на максимально можливий вияв і реалізацію творчого та інтелектуального потенціалу учнів і вчителів.

Як зазначає В. Г. Кремень, «інноваційність ... має прийти на зміну інертності і необґрунтованому консерватизму. Дитиноцентризм на загально-суспільному рівні стверджує не «показушне» гасло «Усе найкраще – дітям», а погляд на дитинство як повноцінне життя людини, на дитину як повноцінну особистість, рівноправного члена суспільства, визнає її індивідуальність і створює необхідні умови для її повноцінного розвитку. На принципах інноваційності і дитиноцентризму має будуватися вся освітня діяльність, вся система

відносин у суспільстві, ставлення дорослих до дітей. Культура дитиноцентризму та інноваційності повинна визначати всю діяльність сучасної школи» [3, с. 98].

З огляду на це, основою інноваційного розвитку нашої школи є ідеї розвитку дитини – найвищої цінності на Землі. Зусилля педагогічного колективу школи спрямовано на те, щоб навчити учнів проектувати і формувати активні моделі життя, моделі життєтворчості успішної людини, яка свіdomo перетворює життєвий простір, наповнюючи його загальнолюдськими цінностями. О. А. Захаренко зазначав: «Школа, що особистість, не може бути копією іншої. Дитина в ній – центр Всесвіту. Учитель теж. Головна мета – формування громадянина, господаря біосфери і власної долі» [1, с. 84].

Метою функціонування творчої моделі нашої навчальної заклади – «Школа Пізнання – Становлення – Успіху» – є створення середовища, в якому кожна дитина матиме змогу виявити та реалізувати власні можливості і таланти та досягти певних успіхів.

Оригінальність цієї ідеї полягає у створенні території, де панує свобода думки та ідеї, є довіра, пізнання й порядок, партнерство й діалог, вибір і відповідальність та якісно новий рівень використання комп'ютерної техніки і інформаційних технологій у всіх сферах діяльності школи.

Зважаємо на те, що «освіта набуває інноваційного характеру, адже її вихованці повинні бути готовими до нового типу життя. Оскільки ніде немає досконалої, ідеальної школи, процес інновації має бути неперервним у всіх навчальних закладах. Навіть найкращі заклади освіти мають постійно поліпшувати свою роботу. Шукати чинники, які можуть цьому сприяти» [5, с. 105].

Ми визначили перспективи розвитку школи, а також концептуальне бачення розвитку учня, який буде здійснюватися поетапно: від **Школи Пізнання** (1–4-й класи), шляхом **Школи Становлення** (5–9-й класи) до **Школи Успіху** (10–12-й класи).

Основою концепції розвитку нашої школи є психологічний супровід навчально-виховного процесу. Практичний психолог діагностує і впливає на конструювання педагогічного процесу так, аби кожна дитина досягала власного максимального можливого рівня розвитку.

Питання збереження та зміцнення здоров'я дитини належить до стратегічних завдань школи. У школі впроваджують здоров'язбережувальні, здоров'язміцнювальні та здоров'яформувальні технології. Створено школу сприяння здоров'ю інтелектуала, розроблено заходи щодо реалізації превентивних проектів за програмою «Сімейна розмова». Триває робота щодо вдосконалення викладання предмета «Основи здоров'я». У школі проводять ранкові зарядки, фізкультхвилинки, руханки, хвилинки релаксації.

Розглянемо особливості розвитку учня на різних етапах навчання у школі.

Школа I ступеня – Школа Пізнання.

Школу успішної особистості неможливо побудувати без фундаменту, яким має стати усе найбільш вдале, ефективне, те, чим пишається сучасна школа. Школа успішної особистості – це школа дитячої мрії, відкриття нового, незвіданого, тому початкову школу ми назвали Школою Пізнання.

У початковій школі закладають фундамент того типу соціальних відносин і взаємодії, які визначатимуть особливості соціалізації та персоналізації в підлітковому і юнацькому віці. Що більше, саме в початкових класах формується загальний стиль взаємодії дитини і школи, тобто створюється обличчя школи й етично-психологічний клімат у ній. У зв'язку з цим, досить очевидним є необхідність оцінювання характеру соціального розвитку і рівня сформованості у дитини комунікативних здібностей і можливостей індивідуальної адаптації до того типу соціальної взаємодії, який декларує школа [3, с. 111].

Більшість першокласників приходять до школи радісними. Завдання вчителя – допомогти дитині навчитися бути щасливою в подальшому житті. Д. Кенеді належать слова, що щастя – це повноцінне використання своїх можливостей у відведених життям межах. Отже, наше завдання – створити у початковій школі таке середовище, яке допоможе дитині пізнати нове, відкриє дитині світ її можливостей. Для цього необхідно створити умови, у яких дитина повірить і зрозуміє, що вона може досягти успіху у будь-якому виді діяльності за рахунок працелюбності. У центрі уваги – такі якості, як працелюбність, самостійність, допитливість.

Ми будуюмо свою діяльність у початковій школі, враховуючи думку науковців про «...проведення комплексу заходів, які мають охоплювати всю систему початкової освіти. Ключовими точками є впровадження нових принципів навчання; перевага ігрових методів навчання; пріоритет комунікативно діалогічних форм начальної взаємодії; індивідуалізація навчання; перевага мікрогрупових форм організації процесу навчання» [3, с. 120]. Розроблення та запровадження нових навчальних програм відбувається на основі принципів розвивального навчання (формування довільної психічної діяльності та поведінки, здатності до сприйняття та виконання навчальних завдань, формування основ формально-логічного й абстрактного мислення). Сприятливий соціально-психологічний клімат розвитку дитини забезпечують постійний моніторинг і контроль психологічного стану дітей; надання допомоги в адаптації до ситуації шкільного навчання; психолого-педагогічні заходи щодо подолання відставання та педагогічної занедбаності дітей» [там само].

У нашій школі I ступеня забезпечується індивідуальний розвиток кожного учня (спеціалізовані

класи, проект «Інтелект України», академічні класи).

У цей період відбувається зустріч очікувань і установок дитини. Головне завдання психолога – створити умови, щоб відносини між учасниками шкільної родини були демократичними, гуманними, теплими, а також забезпечити можливості використання дитячої ініціативи в побудові спільно з дорослими навчальної діяльності. Особливого значення в цей період набувають види діяльності, які забезпечують формування культури почуттів та взаємин. Цей період сприятливий для засвоєння дитиною естетичних та етичних норм і категорій. Отже, відкриття нового, навколишнього світу, краса почуттів, переживань, гармонія взаємин є основою Школи Пізнання.

Школа II ступеня – Школа Становлення.

Перехід від початкової до основної школи пов'язаний зі змінами в соціальному розвитку школяра. Навчання вже не є для дітей єдиною і головною сферою діяльності. Учень відчуває зацікавленість світом як таким, інтерес, що охоплює найрізноманітніші сфери життєдіяльності. Завдяки новим знайомствам з'являються особисті друзі, з якими встановлюються спільні інтереси [2, с. 121].

Пізнавальна активність учня виражається у прагненні навчатися, долаючи труднощі на шляху набуття знань, у докладенні максимальних вольових зусиль та енергії у розумовій діяльності. Проте, щоб пробудити таку активність, учнів, починаючи із 5–6-х класів, необхідно залучати до діяльності, що активізує нові запитання до себе і світу, виявлення нових можливостей, формування потреби навчатися нового й одержувати задоволення від навчання, взаємодії та життєтворчості. Отже, Школа Становлення – це можливість знайти себе в одній або декількох сферах людської життєдіяльності: навчально-пізнавальній, соціальній, мистецькій, спортивній чи прикладній (створення чогось власноруч). Тому в школі II ступеня класи формують відповідно до предметного моніторингу. За пілотним проектом, у 5-му класі започатковано розподіл учнів на навчальні групи під час курсів за вибором відповідно до проведеного анкетування і бажання учнів.

З 5-го класу впроваджують літню школу «Інтелект» як альтернативну форму організації навчальної практики, унікальну освітню систему, яка враховує весь діапазон особистих потреб, запитів, нахилів і можливостей учнів шляхом розширення змісту, видів і технологій навчання. Уже другий рік поспіль працює літній мовний табір.

Підлітковий період – вік розмислів, пов'язаних із взаєминами з батьками, спілкуванням із однолітками та пошуком дружби. Тому особливо необхідно розширити та поглибити життєвий простір учнів. Тож починаючи з 7-го класу, вводимо поглиблене вивчення одного предмета інваріантної складової, а з 8-го – двох навчальних предметів.

Вибір здійснюється відповідно до предметного моніторингу. Анкети вибору предметів для поглибленого вивчення розміщено на сайті школи, що дає змогу вільно вибирати і батькам, і учням, залишаючи коментарі та побажання.

Усім людям, і особливо дітям, притаманні потреба у ствердженні серед інших та реалізації себе як особистості, прагнення належно бути оціненим оточенням. Саме ці потреби, на нашу думку, мають стати основою діяльності сучасної школи. Водночас школа повинна поступово формувати в учнів адекватну самооцінку, знання своїх сильних і слабких сторін. Важливу роль у цьому має відігравати шкільна психологічна служба [3, с. 110].

У підлітковому віці формуються та закріплюються основні риси характеру, індивідуальний стиль поведінки, риси зовнішності. У цей період різко загострюється особистісне переживання почуття «Ми».

Утвердження себе як члена колективу є надзвичайно значущим. Набувають нового значення стосунки підлітка з учителями. Взаємини учителя з учнями цього віку мають будуватися на принципах гуманізму, в діалогічній – суб'єкт-суб'єктній – формі. Підліток прагне групових, колективних форм діяльності, бажає отримати позитивну оцінку й підтримку від однокласників та ровесників [там само, с. 124].

Тому навчання у нашій школі II ступеня спрямовано на формування фундаментальних знань із основ наук, підвищення навчальної мотивації шляхом активізації пізнавальної діяльності, розвиток загальних і спеціальних здібностей та знаходження таких моделей навчання, які викликають задоволення під час пізнання себе і світу. У цей період вчителі школи активно залучають дітей до проектів та конкурсів, що сприяє розкриттю творчого потенціалу учнів. Найуспішнішим із реалізованих є проект «Відкривай Україну», участь у МАН, написання і захист наукових конкурсних робіт.

Школа III ступеня – Школа Успіху.

Розвиток старших школярів визначає специфіка їхніх вікових особливостей та провідний тип діяльності. Завершується становлення особистості, самостійності, соціального й особистісного самовизначення, утвердження принципів особистісного буття у світі, становлення, пошук та ствердження свого життєвого шляху. Основний напрям розвитку особистості старшокласника пов'язаний із психологічним зверненням до самого себе. Запитання «Хто я?», «Яка я людина?», «Яке моє місце у житті?» є провідними для цього віку. Відповідаючи на них, особистість набуває «завершеності» та зміни переходу від зовнішнього управління до самоуправління [там само, с. 126].

Академік І. Бех наголошує: «Кожна особисто вироблена цінність поза переживанням узагалі неможлива». Учений обстоює ідею про те, що

«структура духовних надбань формується на основі не вроджених, підсвідомих і сліпих внутрішніх духовних тенденцій, а свідомого, осмисленого відображення буття». Учений розмірковує про те, що виховати особистість набагато складніше, ніж дати знання. Радить, що саме на берегах нашої нації, на кращих ідеалах, зразках та вимірах історії України, на кращих визначних постатях нашого народу варто виховувати дитину [3, с. 128]. Саме на таких засадах прагнемо будувати всю діяльність нашої школи.

Освітнє середовище Школи Успіху відкриває можливості для формування учня як успішної особистості, котра вміє здійснювати вибір, жити й працювати в колективі, здатна планувати своє життя відповідно до мети, приймати рішення, знаходити інформацію, критично мислити, співпрацювати. Провідною стає професійно-орієнтаційна, навчально-пізнавальна та виховна діяльність.

У школі III ступеня формування класів відбувається згідно з моніторингом «Спеціалізація». Створюємо профільні та спеціалізовані класи, що дає змогу учням обрати майбутню професію. За пілотним проектом, у 10-му класі продовжується розподіл учнів на навчальні групи під час курсів за вибором відповідно до проведеного анкетування та свідомого вибору учнів.

Основа навчання учнів у Школі Успіху становить засвоєння фундаментальних теоретичних основ науки, розвиток спеціальних і практичних здібностей, оволодіння навичками науково-дослідницької роботи, психолого-педагогічна діагностика професійної й інтелектуальної діяльності учнів.

Отже, прагнемо того, щоб про випускника нашої школи можна було сказати: це «цілісна, освічена, всебічно розвинена, здатна до критичного мислення особистість; патріот із активною громадянською позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватор, здатний до життєтворчості й внесення позитивних змін у навколишній світ і навчання впродовж життя» [4, с. 6].

Важливою складовою інноваційного розвитку нашого навчального закладу є цілеспрямований професійний розвиток учителя. Школа буде успішною, коли в ній працюватиме успішний учитель. Сьогодні для успішної підготовки учня до соціалізації сучасний педагог має прагнути особистісного розвитку, підвищення рівня знань, умінь і компетентності. Це завдання спрямоване на якісне оновлення навчально-виховного процесу, створення можливостей самореалізації учнів, учителів, вияву їхніх талантів і обдарованості [там само, с. 5]. Впровадження інновацій та здійснення дослідно-експериментальної роботи потребує інноваційного керівника та педагогів. Інноваційний розвиток нашого навчального закладу – це цілеспрямований процес, який

забезпечує формування такого вчителя. Адже головним завданням сьогодення є плекання компетентних людей – таких людей, які були б здатні застосовувати свої знання в умовах, що змінюються, людей ініціативних, творчих, педагогів нової форми. Буде новий учитель – буде й нова школа. Адже, за І. Я. Франком, – «Школа учителем стоїть». «Найдосвідченіший педагог ніколи не повинен спинятися на досягнутому, бо якщо немає руху вперед, то неминуче починається відставання», – зауважував В. О. Сухомлинський [7, с. 570]. Звичайно, кожний навчальний заклад обирає і створює власну систему науково-методичної роботи, орієнтуючись як на наукові дослідження, так і на досвід колег, їхні запити. Наше бачення сучасного вчителя складається із п'яти компонентів, над якими ми наполегливо працюємо. Наш учитель:

1. *Готовий до творчого інноваційного пошуку; постійного самовдосконалення; оволодіння новітніми освітніми технологіями.*

2. *Має високий рівень компетентності та загальної культури; творче педагогічне мислення; організаторські та комунікативні здібності; любов до себе і людей.*

3. *Усвідомлює соціальне замовлення держави щодо розвитку дитини; стратегію і тактику розвитку освіти; професійні завдання навчального закладу.*

4. *Вміє дотримуватись рамок освітнього інноваційного простору, творчості й оригінальності; критично мислити; працювати у команді; розробляти дидактичний матеріал, авторські програми.*

5. *Здійснює якісне результативне навчання учнів та творчу пошукову роботу, використання інноваційних технологій під час навчально-виховного процесу, експериментальні дослідження, інноваційні знахідки; удосконалення професійної педагогічної майстерності.*

Важливими чинниками, що забезпечать інноваційний розвиток нашого навчального закладу, вважаємо:

1. Школу професійного розвитку вчителя.

2. Функціонування груп підтримки учасників педагогічного процесу.

3. Центри особистісного розвитку учасників освітнього процесу.

4. Фінансування, що відповідає потребам інноваційного розвитку.

5. Зміцнення матеріальної бази навчального закладу: «Світ вступає в століття людини», – пророче писав видатний український педагог В. О. Сухомлинський. І саме від розвиненості кожної особистості буде залежати доля держави і нації. Наше завдання – зробити все для того, щоб дитина, людина саме такою й стала» [7, с. 77].

Література

1. Захаренко О. Слово до нащадків / О. Захаренко. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 216 с.

2. Кон И. С. Психология ранней юности / И. С. Кон. – М., 1989. – С. 59.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с. – Бібліогр.: с. 431.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – Електрон. ресурс. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konceptziya.pdf>
5. Освітній менеджмент: навч. посіб. / За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
6. Організатору інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі: методичний порадиш/ Авт.-упоряд.: І. М. Євтушенко, Ю. І. Завалевський, С. В. Кириленко, О. І. Кіян, К. В. Таранік-Ткачук. – К. – Чернівці: Букрек, 2014. – 420 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. – К.: Рад. школа, 1997. – Т. 4.

Анонції

Олександр ЯРОШ Пізнання, Становлення, Успіх: нове обличчя сучасної школи

У статті розглянуто модель інноваційного розвитку Жашківської спеціалізованої школи №1 Жашківської районної ради Черкаської області, яка відображає динаміку розвитку учня в освітньому середовищі від Школи Пізнання до Школи Успіху. Здійснено аналіз ключових чинників, які сприятимуть інноваційному розвитку навчального закладу, та проектування організації навчально-виховного процесу. Ця модель забезпечить створення Школи успішної особистості, що розкриває свій інтелектуальний потенціал, має сформовані ключові компетентності і є носієм загальнолюдських цінностей.

Ключові слова: модель, інноваційний розвиток, ключові компетентності, особистість, успішний учень, школа.

Александр ЯРОШ Познание, Становление, Успех: новое лицо современной школы

В статье рассмотрена модель инновационного развития Жашковской специализированной школы №1 Жашковского районного совета Черкасской области, которая отображает динамику развития ученика в образовательной среде от Школы Познания до Школы Успеха. Осуществлен анализ ключевых положений, которые будут содействовать инновационному развитию учебного заведения и проектированию организации учебно-воспитательного процесса. Эта модель обеспечит образование Школы успешной личности, которая раскрывает свой интеллектуальный потенциал, имеет сформированные ключевые компетентности и является носителем общечеловеческих ценностей.

Ключевые слова: модель, инновационное развитие, ключевые компетентности, личность, успешный ученик, школа.

Oleksandr YAROSH Cognition, Becoming, Success: a new face of modern school

This article highlights the model of innovative development of Zhashkiv specialized school №1 with advanced study of particular subjects, Zhashkiv Regional Council, Cherkasy region. It reflects the dynamics of student's development in educational sphere from School of Cognition to School of Success. There was the analysis of key factors, which assist innovative development of our educational institution, as well as the design of organizing the teaching and educational process and innovations in study technologies. This model will provide the organization of school of successful personality, who develops his own intelligence, potential, has well-formed key-skills and humanistic values.

Keywords: model, innovative development, key-skills, personality, successful student, school.

